

Makale Gönderim Tarihi: 30.06.2024

Yayına Kabul Tarihi: 24.07.2024

Araştırma Makalesi

MODERN ORDUNUN EVRİMİ: TARİHSEL FAKTÖRLERİ VE SOSYOLOJİK PERSPEKTİFLERİ KEŞFETMEK*

Merve Güntürkün** Adem Başpınar***

ÖZ

Bu makale, modern ordunun tarihsel kaynaklarına sosyolojik bir bakış açısı getirerek feodalizmin etkilerini, ulus-devletin yükselişini, burjuvazinin gelişimini ve savaşın değişen doğasını incelemektedir. Feodalizmden ulus-devlete geçiş, siyasi gücün merkezileşmesi ve ordunun devlet kurumlarıyla bütünleşmesiyle birlikte ordunun örgütlenmesinde ve kontrolünde önemli bir değişime işaret etmiştir. Burjuvazinin yükselişi, bu yeni sosyal sınıfın ekonomik etkisini siyasi güce dönüştürmeye çalışması nedeniyle modern ordunun şekillenmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Savaşın değişen doğası, kararlı askerî eylemlere odaklanması ve strateji ile siyasetin bütünleşmesi de askerî kurumun dönüşümüne katkıda bulunmuştur. Buna ek olarak, savaşın endüstrileşmesi ile teknikleşmesi yanında toplumsal kaynakların seferber edilmesi, devletlerin askerî yeteneklerini en üst düzeye çıkarmaya ve büyük daimî ordular bulundurmaya çalışmasıyla modern orduyu daha da şekillendirmiştir. Bu makalede modern ordunun tarihsel kaynaklarını anlayarak gelişimini şekillendiren ve çağdaş toplumdaki rolünü etkilemeye devam eden karmaşık dinamikler sosyolojik ve tarihsel izleklerle ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: modern ordu, feodalizm, ulus-devlet, burjuvazi, savaşın doğası, savaşın sanayileşmesi, mobilizasyon.

The Evolution of the Modern Army: Exploring Historical Factors and Sociological Perspectives

ABSTRACT

This article takes a sociological perspective on the historical sources of the modern army, examining the impact of feudalism, the rise of the nation-state, the development of the bourgeoisie, and the changing nature of warfare. The transition from feudalism to the nation-state marked a significant change in the organization and control of the military, with the centralization of political power and the integration of the military into state institutions. The rise of the bourgeoisie played a crucial role in shaping the modern army, as this new social class sought to translate its economic influence into political power. The changing nature of warfare, its focus on decisive military action, and the integration of strategy and politics also contributed to the transformation of the military institution. In addition, the industrialization of warfare and the mobilization of social resources further shaped the modern army as states sought to maximize

* Bu makale, ikinci yazarın "Askeri Sosyoloji: Tarih ve Kaynaklar" başlıklı yüksek lisans tezine dayalı olarak hazırlanmıştır.

** Merve Güntürkün (Lisans Öğrencisi), Kırklareli Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Kırklareli, Türkiye. E-posta: magunturkun@gmail.com ORCID: 0009-0004-4959-4820.

*** **Sorumlu yazar:** Adem Başpınar (Doç. Dr.), Kırklareli Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Kırklareli, Türkiye. E-posta: abaspınar@klu.edu.tr ORCID: 0000-0002-2125-1832.

their military capabilities and maintain large standing armies. By understanding the historical sources of the modern army, we can gain insight into the complex dynamics that shaped its development and continue to influence its role in contemporary society.

Keywords: modern army, feudalism, nation-state, bourgeoisie, nature of war, industrialization of war, mobilization.

Giriş

Modern ordunun evrimi çeşitli tarihsel, siyasi ve sosyal faktörler tarafından şekillendirilen karmaşık bir süreçtir. Feodal dönemden günümüze kadar ordu; yapısı, bileşimi ve toplum içindeki rolü bakımından önemli dönüşümler geçirmiştir. Bu makale, feodalizmin, ulus-devletin yükselişinin, burjuvazinin gelişiminin ve savaşın değişen doğasının etkilerini vurgulayarak modern ordunun tarihsel kaynakları üzerine sosyolojik bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Bu faktörleri inceleyerek modern ordunun nasıl ortaya çıktığı ve daha geniş sosyal ve siyasi bağlam içinde nasıl konumlandığı konusunda daha derin bir anlayış kazanmak mümkündür.

Feodal dönemin siyasi ve askerî örgütlenmesi modern dönemden farklıydı. 18. yüzyılda ortaya çıkan modern siyasi yapıyı şekillendiren temeller, dayanaklar ve tezahürler feodal dönemin etkilerini taşımaktadır. Moderniteye geçişin siyasi ve toplumsal zorluklarına karşı geliştirilen çözümler, ordunun bu yeni dönemdeki rolünü ve yapısını da etkilemiştir. Ordunun bu dönemde toplumun ve siyasetin neresinde yer alacağı, yeni çağın taleplerini karşılamak için ordunun iç yapısında ne gibi düzenlemeler yapılması gerektiği, o dönemde tartışılan konulardır.

Feodal dönemde, askerî katılım tüm sosyal sınıflar arasında yaygın değildi. Ordular, savaş zamanlarında kral için savaşan aristokrat seçkinler ve onların emrindeki askerlerle sınırlıydı. Düzenli ordular kurulmadan önce askerler, sadece çatışma zamanlarında savaşıyor, barış zamanlarında ise ekonomik faaliyetlerde bulunuyorlardı. Ancak, eski sosyal yapı bozulmaya başladıkça savaş, soyluların tek uğraşı olmaktan uzaklaştı. Önceki dönemlerdeki kısa savaşlar yerine çatışmalar daha uzun sürdü ve stratejik planlama gerektirdi. Savaşların sıklığının artması, insani ve toplumsal kaynakların askerî amaçlar için nasıl daha iyi kullanılabileceğinin yeniden değerlendirilmesine yol açtı. Bu değişim, daha fazla insanın askerî kurumlarla temas etmesine ve savaşın etkilerini deneyimlemesine neden oldu.

Toplum moderniteye geçerken toplumsal kaynakların daha verimli kullanılması ihtiyacı ortaya çıkmış, bu da daha sonra askerî sosyoloji literatüründe incelenecek olan “modern askerliğe geçiş” de dâhil olmak üzere birçok yeni yaklaşıma yol açmıştır. Modern askerlik uygulaması, geleneksel askerlik hizmetini içeren gönüllü yerel birlikler yerine, nihayetinde vatandaşlığa dayalı zorunlu ulusal hizmeti içeriyordu.

Modern dönemde askerî değişim Avrupa'nın her yerinde aynı anda gerçekleşmemiş olsa da Fransız Devrimi'nin başlattığı süreç, 19. yüzyılın sonlarında neredeyse tüm Avrupa'da birleşik bir askerî örgütlenmeye yol açmıştır. Askerî sosyoloji literatürü ve tarih yazımı alanı, 20. yüzyılda askerî sosyolojinin ortaya çıkışını belirli bir tarihsel bağlamda analiz etmeye odaklanarak orduların kendi iç dinamikleri içinde toplumsal kaynaklarıyla birlikte nasıl konumlandığını ve şekillendiğini anlamayı ve

aydınlatmayı amaçlamaktadır. Orduyu siyasi ve sosyal değişimden ayrı, bağımsız bir yapı olarak görmek, ordudaki değişimleri yönlendiren temel faktörleri gözden kaçırma eğilimindedir. Her ne kadar yeni siyasi ve toplumsal kurumların kendi iç güçleri olsa da modernite ile birlikte ortaya çıkan siyasi merkezileşme bu kurumlardaki değişimin temel itici gücüdür. Bu durumu kavramak için, sonraki değişimlere neden olan zihinsel süreçleri, ekonomik mekanizmaları, siyasi dinamikleri ve sosyal yapıları açıklamak önemlidir. Bunu anlamak, modern gelişmelerin askerî sosyolojinin kurulmasına nasıl zemin hazırladığını betimlemeye yardımcı olurken aynı zamanda onu feodal dönemden ayırır.

Metodoloji ve Kuramsal Çerçeve

Bu çalışma, “modern” ordunun tarihsel kökenlerini ve sosyolojik evrimini inceleyen sınırlı bir literatür taramasına dayanmaktadır. Çalışma, özellikle feodalizmin sona ermesi, ulus-devletlerin yükselişi, burjuvazi sınıfının gelişimi ve savaşın doğasındaki değişiklikler gibi konuları ele alarak bu olguların modern ordunun şekillenmesine nasıl katkıda bulunduğunu değerlendirmektedir. Bu çalışmanın literatürü, askerî sosyoloji ve askerî tarih alanından ikincil kaynakları kapsamaktadır.

Kaynak seçiminde, askerî sosyoloji ve askerî tarih alanlarından modernite ve modern ordu konularına odaklı, katkıları önemli var sayılan ve alanında etkili kabul edilen eserler önceliklendirilmiştir. Çalışmanın temel aldığı coğrafi alan Kıta Avrupası olup analizler bu bölgenin tarihsel ve sosyolojik dinamikleri üzerinden yapılmıştır. Belirli bir başlangıç tarihi olmamakla birlikte, feodal yapının çözülmesi ve modern devletlerin ortaya çıkış sürecini kapsayan geniş bir zaman dilimi ele alınmıştır.

Bu makale, herhangi bir tekil kuramsal modele veya çerçeveye dayanmamaktadır. Bunun yerine, tarihsel olayların sosyolojik analizini desteklemek için geniş bir kuramsal perspektiften yararlanılmıştır. Bu bağlamda, sosyoloji ve tarih disiplinlerinin kesişim noktaları araştırmanın çerçevesini oluşturmaktadır. Çalışma, özellikle sosyolojik kuramları ve tarihsel olayları birleştirerek modern ordunun evrimini anlamaya yönelik bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, askerî kurumların dönüşümünü analiz etmek için Max Weber ve Anthony Giddens'in sosyolojik teorilerini kullanmaktadır. Bu iki yaklaşımı seçmemizin sebebi onların güç dinamikleri, devlet oluşumu ve modernite hakkındaki derinlikli görüşleridir. Her iki kuramcı da askerî evrimin sosyopolitik temellerini aydınlatan ve askerî güçler ile toplumsal yapılar arasındaki karmaşık etkileşimi anlamak için çok önemli olan eleştirel bakış açıları sunmaktadır.

Max Weber'in bürokrasi ve otorite analizi, ordunun modernizasyonunu incelemek noktasında önemli bir çerçeve sunmaktadır. Weber'in rasyonel-yasal otorite kavramı özellikle önemlidir. Bu otorite biçimi, yürürlüğe konan kuralların yasallığına ve bu kurallar uyarınca otorite konumuna yükselenlerin emir verme hakkına olan inançla karakterize edilir. Askerî dönüşümler bağlamında Weber'in teorisi, modern devletlerde feodal, kişiselleştirilmiş askerî komutadan kurumsallaşmış ve bürokratikleşmiş komuta yapılarına geçişi açıklamaya yardımcı olur. Bu geçiş, askerî örgütlerin daha büyük

bürokratik devlet aygıtına nasıl entegre olduklarını ve böylece operasyonlarında nasıl daha etkili ve sistematik hâle geldiklerini anlamak için çok önemlidir.

Anthony Giddens'in yapı ve eylemlilik ikiliğini ele alan yapılaşma kuramı, askerî kurumların toplumsal yapıları nasıl şekillendirdiğini ve bu yapılar tarafından nasıl şekillendirildiğini analiz etmek noktasında etkilidir. Giddens, toplumsal pratiklerin, tekrar tekrar yinelenen pratiklerin hem aracı hem de sonucu olduğunu savunur. Bunu askerî dönüşümlere uygulamak, askerî pratiklerin ve yapıların sadece mevcut sosyal sistemlerin ürünleri değil, aynı zamanda bu sistemleri aktif olarak şekillendiren aktörler olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, daimî orduların ve ulusal hizmet kavramının gelişimi hem savunma ve güvenliğe yönelik toplumsal ihtiyaçlardan etkilenmiş hem de ulusal kimlik ve yurttaşlık sorumluluğunun şekillenmesine katkıda bulunmuştur.

Weber ve Giddens'in teorilerinin entegrasyonu, hem makro düzeydeki kurumsal değişiklikleri (Weber) hem de askerî organizasyonlar içindeki bireyler ve yapılar arasındaki mikro düzeydeki etkileşimleri (Giddens) yakalayan kapsamlı bir çerçeve sağlar. Bu ikili yaklaşım, askerî yapılardaki değişimlerin yasal gelişmeler, teknolojik ilerlemeler ve sosyal normlardaki değişimler de dahil olmak üzere daha geniş toplumsal değişimlerle derinden iç içe geçtiğini kabul ederek askerî dönüşümlerin incelikli bir şekilde analiz edilmesine olanak tanır.

Bu kuramlar özellikle ordunun rolünün ve organizasyonunun siyasi çalkantılar, teknolojik değişimler veya değişen ulusal güvenlik talepleri nedeniyle önemli değişimler geçirdiği bağlamlarda geçerlidir. Bu makale, bu sosyolojik mercekleri kullanarak askerî kurumlardaki değişim mekanizmalarını tarihsel bir izleme oturtmaya çalışmıştır.

Feodal Dönemde Ordu

Yaklaşık 16. yüzyıldan bu yana, Batı deneyiminde merkezî siyasi aygıtın kurulmasıyla ilgili önemli bir değişim yaşanmıştır. Modern dönemde, siyasi işlerin kontrolü bireylerden ve gruplardan devlet kurumlarına geçmiştir. Ordunun merkezî siyasetle bütünleşmesi bu evrimin bir sonucudur. Bu dönemden önce, askerî örgütlenme merkezîleşmeden yoksundu ve esas olarak çeşitli şekillerde savaş yürütmek için personel toplamaya odaklanmıştı.

Modern öncesi Avrupa'da merkezîleşmiş ulus-devletler yoktu. Egemenlik, imparatorlukların şemsiyesi altındaki yüzlerce prenslik, piskoposluk ve şehir devleti arasında süresiz siyasi örüntüler hâlinde parçalanmıştı (Tilly, 2001, s. 145). 15. ve 16. yüzyıllarda çoğu prensin kendi özel orduları bulunurken 17. yüzyıla kadar paralı ordular yaygındı. Bu kuvvetler genellikle sadece savaş zamanında belirli seferler için toplanır ve genellikle askerler tasarruf etmek üzere yılın büyük bölümünde sivil rollerine geri dönerdi. Bu da askerlerin genellikle haftada sadece birkaç gün görev yaptığı ve zamanlarının geri kalanını hizmetçi ya da inşaat işçisi olarak çalışarak geçirdiği anlamına geliyordu (Wilson, 2003, s. 82, 85–93).

Bu süre zarfında subay, askere aldığı bir grup adamın hizmetlerini teşvik eden bir iş adamı olarak işlev görmüştür. Bu dönemde ordu birlikten, disiplinden ve hesap verebilirlikten yoksundu (Huntington, 2006, s. 22). Feodal beyler, yüksek rütbeli kişilere

devlet ordusuna gerektiğinde asker sağlamaları koşuluyla toprak verir; böylece devletin asker ihtiyacını karşılayarak gücü paylaşırlardı (Finer, 1975, s. 87; Keegan, 1995, s. 178; Mosca, 1939, s. 81). Feodal toplumda bir ya da daha fazla kişi tüm ekonomik, yasal, idari ve askerî işlevleri yerine getiriyordu. Feodal sistem içinde savaşa adanmış askerler vardı, ancak bunları organize bir ordu olarak tanımlamak zordur. Feodal dönemde daimî ordulara benzeyen oluşumlar tipik olarak kentlerde konuşlanmış ve bu kentsel alanlara savunma hizmeti sağlayan asker birlikleriydi (Vagts, 1967, s. 171).

Orta Çağ boyunca şövalyeler, lordlarının otoritesi altında faaliyet göstererek krallığın halkını korumak ve savunmakla görevlendirilmiştir. Derebeyi tarafından bir şövalyeye verilen toprak, çatışma zamanlarında askerî hizmet için örtülü bir yükümlölük getiriyordu ve bu da tarımsal çerçevede ve feodal sistemde hizmet karşılığında mal takasına benzer bir sistemi yansıtıyordu (Earle, 2007, s. 12).

Modern çağda egemen siyasi güç aristokratik elittir. Yönetici otoriteyi oluşturan bu ayrıcalıklı sınıf, toplumu yönetme, idare etme ve koruma işlevleriyle kendisini toplumsal katmanlar arasında önemli bir konuma yükseltmiştir. Sonuç olarak aristokratlar, kendilerini bu statüye taşıyan kaynaklar, fırsatlar ve gelenekler üzerinde ayrıcalıklı bir kontrol elde etmiştir (Örneğın, savaşma ve orduya komuta etme tekeli elinde bulunduran aristokratlar, savaş dışı dönemlerde de bu faaliyeti sürdürebilmek için avcılığı bir spor hâline getirmiştir [bk. Gren, 2002]).

19. yüzyıldan önce subaylar genellikle aristokratlardan ya da paralı askerlerden oluşuyordu. Aristokratlar için savaş, sosyal statülerinin doğal bir uzantısı olarak görölürken paralı askerler için bu, maddi kazanç için bir fırsattı. Ayrıca bu dönemde paralı askerler, hükümetlerin talebi üzerine ya ödeme karşılığında ya da vatandaşlık, toprak hakları ve diğer ayrıcalıkları kazanma beklentisiyle askerlik hizmeti yapan kişilerdi (Huntington, 2006, s. 22–23). Bu askerlerin çoğu kendi ulusları tarafından imparatora ödünç verilen birlikler olarak görev yapmış; bazıları bunu gönüllü olarak yaparken diğerleri işsizlik ve açlık gibi faktörler tarafından zorlanmıştı (Earle, 2007, s. 79; Keegan, 1995, s. 171).

Feodal dönem boyunca, aristokrat sınıf askerî kaynaklar üzerinde münhasır kontrole sahipti. Ancak modernitenin gelişiyle birlikte bu tekel devlete geçmiştir (McNeill, 1982, s. 137). Aristokrasi aynı zamanda subaylar arasında da önemli bir varlık göstermiş ve özel ayrıcalıkları sayesinde hükümet kararlarını ve vergilendirmeyi etkilemiştir. Bu ayrıcalıklar arasında vergi muafiyetleri ve kilit askerî pozisyonlardaki hâkimiyet de vardı ve bunlar genellikle soylu aileler arasında el değiştiriyordu (Barker, 1982; Earle, 2007, s. 79). 18. yüzyılın ortalarında askerî akademilere erişim başlangıçta Fransa ve Prusya'daki soylularla sınırlıydı, ancak zaman içinde giderek genişledi. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, 1789 yılına gelindiğinde, önceki yüzyıllara kıyasla subay olarak görev yapan daha fazla halktan insan vardı (Huntington, 2006, s. 24).

Erken modern Avrupa'daki askerî yapılar zamanın sosyal ve psikolojik çerçevesini yansıtıyordu. Orduların bileşimi ve kontrol mekanizmaları, özellikle teknolojik sınırlamalar göz önüne alındığında, farklı durumlara ve savaşlara gerektiği gibi uyum sağlayarak farklı ihtiyaçları karşılamak üzere tasarlanmıştı. Modern çağda savaş geliştikçe savaşların değişen doğası, sıklığı ve süresi, devletin güvenilir bir aracı olarak

güvenilebilecek güvenilir bir ordunun nasıl yaratılacağı konusunda tartışmalara yol açmıştır (Kennedy, 2002, s. 104). 1789'daki Fransız Devrimi'nin ardından, burjuvazi gibi yeni sınıfların siyasi talepleri askerlik hizmeti aracılığıyla toplumsallaştırılmıştır. Daha önce aristokrasi, topçu ve mühendislik rolleri dışında subay rütbeleri üzerinde fiili kontrole sahipken Avrupa ordularında bu hiyerarşi çözülmeye başlamıştır (Huntington, 2006, s. 22–23). Fransız Devrimi'nin vurguladığı önemli bir sonuç, ortaya çıkan toplumsal ihtiyaçlara yanıt veren temel bir siyasi perspektifin tanınmasıydı. Bu perspektif, ortaya çıkan ihtiyaçlara yanıt olarak toplumda ve kurumlarında büyük değişiklikleri zorunlu kılmıştır. Özellikle, çağdaş ihtiyaçlar doğrultusunda dönüşüme uğrayan kurumlardan biri, sınıf temelli, modernite öncesi silahlı kuvvetlerin kurumsallaşması kavramıydı.

Feodal Dönem Sonrası

Yeni Siyaset İhtiyacı

Feodal dönemden yeni bir çağa geçiş sırasında Batı dünyası önemli kırılmalar yaşadı. Özellikle askerî alanda ve orduların yapısında köklü değişikliklere yol açan bu kırılmaların başında Fransız Devrimi gelmektedir. 1789 Devrimi'nin ardından Batı dünyasında yeni bir siyasi dönem ortaya çıkmıştır. Sonraki dönüşümlere zemin hazırlayan bu dönemin belirleyici özelliği, Batı'nın toplumlar arası ilişkilerde belirleyici bir konuma yükselmesi ve küresel egemenliği üstlenmesidir (Sezer, 1985, s. 15). Devrim sonrası bu evrede etkili bir figür olan Napolyon, Fransa'yı çağdaş egemenlik dinamiği içinde önemli bir konuma yerleştirerek ve önce Batı, sonra da küresel siyaset üzerinde etkili olarak Avrupa'yı yeniden yapılandırmaya çalışmıştır (Coşkun, 1997, s. 359). Bu dönemdeki çabalarına rağmen, Napoléon'un eylemlerinin daha da önemli değişimleri tetiklediği söylenebilir. Napoléon'un saltanatının ardından Batı'nın büyük güçleri küresel hakimiyet elde etme hedeflerini yeniden yönlendirdiler.

Modern çağın siyasi manzarası doğal olarak geleneksel siyasi uygulamaları değiştirmiştir. Yeni döneme uyum sağlamak amacıyla gerçekleşen bu değişim, siyasi gücün daha fazla merkezleşmesine ve yerel siyasi dinamiklerin ve çözümlerin öneminin azalmasına neden olmuştur. Buna karşılık, hem merkezleşmiş ana siyasi yapı yerel unsurlar üzerindeki kontrolünü pekiştirmeye çalışmış, hem de yerel liderler modern çağda bağımsız yerel yönetim fırsatlarının sınırlı olması nedeniyle merkezi otoriteye uyum sağlama ihtiyacının farkına varmıştır. Bir zamanlar kraliyet otoritesinden özerk olan feodal beyler, bu yeni koşullar altında merkezi güçle iş birliği yapmak zorunda kalmışlardır.

Batı siyasetindeki değişim, yeni süreçlere uyum sağlayabilen güçlü oluşumların siyasetin örgütlenmesinde merkezi roller üstlenmesine, uyum sağlayamayan yerel güçlerin ise geleneksel konumlarını kaybetmesine yol açmıştır (Coşkun, 1997, s. 162). Bu yeni dönem, ulusal ve hatta küresel siyasi hareketlerin oluşmasına ve örgütlenmesine olanak sağlamıştır. Sadece sınırlı yerel ilişkileri yöneten önceki yapılar, bu değişimlerle birlikte kendi başlarına daha geniş bağlantılar kurmakta zorlanmışlar ve merkezi siyasetle yakınlaşmaya başlamışlardır. Bu yeni dönemde iç güçlerin koordinasyonu ve yönetimi, ülke sınırlarının ötesinde faaliyetler yürütmek için önemli hâle geldi ve böylece merkezleşmeyi meşrulaştırdı. Kendi kendine yetemeyen yerel güçlerin ülke dışında

varlık göstermekten başka çaresi yoktu; bu nedenle hem yurt içi hem de uluslararası etkinliği kapsayan kapsamlı bir yaklaşım şarttı.

Batı dünyasında mutlak hükümetlerin yükselişi, yeniden yapılanma döneminde çok sayıda sosyal sorunla ilişkilendirilmiştir. Kilit konulardan biri, toplumun daha önce marjinalleştirilmiş kesimlerinin entegrasyonuydu (Coşkun, 1997, s. 160). Bu, yeni siyasi düzendeki yerlerini tanımlamak ve çok çeşitli politikaları uygulamak için daha fazla örgütlenme ve yetki gerektiriyordu. Bu arada merkezileşmiş siyaset, toplumsal sorunlara birleşik bir yanıt verilmesini teşvik etti. Bu yeni siyasi ortamı kontrol etme ihtiyacı, merkeziyetçi siyaseti krkleymiş ve öneminin vurgulamıştır. Özünde mutlak devlet, egemen çıkarlar için belirli siyasi güçleri birleştirmeye çalışmıştır. Feodal Şehir devleti yapılarının savaşları finanse etmek ve kuşatmaları sürdürmek için yetersiz kalması, daha büyük merkezi idari sistemlere ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur (Mann, 2008, s. 62).

Batı'daki siyasi dönüşümle eşzamanlı olarak meydana gelen ya da onun devamı niteliğinde olan çeşitli ek gelişmeler de ordunun yerleşik yapısını, savaş yöntemlerini ve orduyu etkilemiştir. Bu analizler bir araya getirildiğinde, Batı ordusu ve ordu örgütlenmesindeki değişimin temel katalizörünün siyasi örgütlenme çerçevesinde anlaşılabilceği ortaya çıkmaktadır. Mevcut askerī sosyoloji literatürü, tarihsel köklerini kabul edip savaşın ve ordunun dönüşümünü vurgularken tüm bu evrimi etkileyen altta yatan siyasi erveyi dikkate almayı ihmal etmektedir.

Devletin Merkezileşmesi

19. yüzyıla kadar bireylerin sosyal ağlara katılması ve yerel girişimlerde bulunması yaygındı. Ancak yeni ekonomik ilişkiler ortaya çıktıkça, bu gelişmelere katılmak için merkezi siyasi yapılara daha fazla ihtiyaç duyulmaya başlandı. Bir zamanlar etkili olan bireysel veya yerel örgütlenme, gelişen bu sosyal ve siyasi ortamda yetersiz kalmaya başladı (Coşkun, 1997, s. 39). Bu durum, toplumsal sorunların ele alınmasında ve toplumlar arası ilişkilerin yürütülmesinde önemli bir rol oynayan modern devletin ortaya çıkmaya zemin hazırlamıştır. Devletin örgütlü bir egemenlik aracı olarak nemi, Batı tarihinin bu Orta ağ sonrası döneminde belirginleşmiştir. Devletin nemi, toplumu yeni koşullara adapte etme, yeni sınıfları topluma entegre etme ve kurumları arasında düzeni sağlama gibi zorluklarla karşılaştıkk artmıştır.

Bağımsız feodal birimler modern bir devletin ihtiyaçlarını karşılayamadığı için devlet, toplumdaki kaynakları ve sosyal güçleri bir araya getirip yönetmek ve gerektiğinde yönlendirmekle sorumlu bir kurumu sembolize etmeye başladı. Yeni süreçleri koordine eden merkezi devlet, askerī ve siyasi dinamiklerin i içe geçtiğini gördü. Bu rgtlenme biçimi (Asch, 2003, s. 54) başlangıçta feodal dönemdeki çok sayıda bireysel krallık ve beylik ervesinin ötesinde belirli bir zenginliğin yaratılmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmış olsa da özü öncelikle siyasi ve askerī idi (Coşkun, 1997, s. 155). Sonuç olarak, savaş artık tek tek feodal beylikler arasındaki özel, yerel çatışmalarla sınırlı değildi; devlet hem maliyeyi hem de silahlı kuvvetleri kontrol eden bir varlığa dnştkk soyluların ve eşrafın otoritesi azaldı (Brockling, 2001, s. 83).

Hükûmet orduyu konsolide ederek askere alma sürecini subayların kontrolünden çıkarmış ve hem ordunun hem de askerlerin sahipliğini üstlenmiştir. Buna ek olarak, subaylar sözleşmeli işçi olmaktan çıkıp ordunun daimî unsurları hâline gelmiş ve böylece devlete bağlanmışlardır (Huntington, 2006). Bu değişim, devletin ordunun çeşitli yönlerini kendi kontrolü altında kapsamlı bir şekilde düzenlemesine yol açmıştır. Devlet, subay ve askerlere yiyecek ve barınma sağlamanın yanı sıra, savaştaki etkinliklerini etkileyebilecek sağlık ve eğitimle ilgili sorunları ele almaktan da sorumlu hâle geldi.

İktidarın devlet tarafından merkezleştirilmesinin bir sonucu olarak, geleneksel sınıflar siyasi ayrıcalıklarını kaybetmiş ve otorite hükümdarın elinde toplanmıştır. Bu durum, kraliyet ayrıcalıklarının ülke çapında yaygın bir şekilde kullanılmasına yol açmıştır (Tilly, 2001, s. 181). Bu bağlamda, heterojen bir güç olarak etkinliğine ilişkin endişeler nedeniyle ordunun millileştirilmesine doğru bir kayma olmuştur. Napolyon, 1789'dan sonra merkezi orduların ortaya çıkmasıyla birlikte, Fransa'daki silahlı kuvvetler için hükûmet ile vatandaşlar arasında doğrudan bir bağ oluşturan farklı bir örgütsel yapı getirmiştir (Paret, 1992a, s. 65–66; Tilly, 1990, s. 107–114). Bu bağlantı, insanları ulusal hedefler için seferber ederken ordu ile toplum arasındaki engelleri ortadan kaldırdığı için merkezleşmenin sağlanmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Buna ek olarak, 19. yüzyıldaki endüstriyel ve ekonomik ilerlemeler ulaşım ve iletişim gibi altyapıyı geliştirdikçe, devletin idari yetkileri daha da genişledi ve gündelik işlere daha fazla müdahale edilmesine olanak sağladı (Giddens, 1985, s. 172–192). Bu değişiklikler, merkezleşmiş devletlerin ve bunlarla ilişkili ekonomik süreçlerin yarattığı zorluklara odaklanan sosyolojik gelişmelere yol açmıştır (Giddens, 2001, s. 3–4). Ordu bu değişimlerden etkilenip yeni dinamiklere uyum sağladıkça, erken dönem sosyologlar arasında kapsamlı bir tartışma konusu olmuştur.

Burada sunulan tarihsel anlatı, 18. yüzyıl Avrupa'sının her yerinde aynı şekilde ortaya çıkmadı. Örneğin İngiltere, daha önce bahsedilen toplumsal uzlaşısı ve merkezleşmeyi çoktan sağlamıştı. Ancak, askerî sosyolojinin odak noktası olan modern ordu ve savaş kavramı Fransa ile daha güçlü bir şekilde ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle açıklamalar Fransa'ya odaklanma eğilimindedir.

Fransa'da feodal sistemdeki yönetici sınıf, parçalı siyasi kontrolünü güçlendirmeye ve çeşitli sosyal grupların muhalefetine rağmen bölünmüş otoritesini sağlamlaştırmaya ihtiyaç duyuyordu. Feodalizmin parçalı yapısı Fransa'da devam ederken, siyasi ve ekonomik otoritenin yönü merkezi bir devlete doğru kaymıştır. Feodal bir gücü monarşik egemenliğe yükselten bu merkezleşme sürecinde Fransız mutlakîyetçiliğinin gelişimi, feodal mirasıyla olan bağlarını hâlâ koruyordu (Feodal merkezleşme süreci ve Fransa ile İngiltere arasındaki fark için bk. Aston & Philpin [1985]). Mutlakîyetçi devlet, diğer ademimerkeziyetçi yapılarla bir arada var olmuş ve onlarla gerilimler yaşamıştır. Soyluların, kilisenin ve yerel yönetimlerin çeşitli kademeleri, eski bağımsız askerî, siyasi veya hukuki güçlerini korumak için merkezi devletle birlikte çalışmıştır. Buna karşılık, merkezi devlet bu güçlerle çatışmak yerine onları çeşitli yollarla bütünleştirdi.

Modern dönemde hem askerî kurumun hem de toplumun önemli ölçüde dönüşümüne yol açan kilit devlet uygulamalarından biri, devletin şiddet ve savaş üzerindeki kontrolüdür (Wilson, 2003, s. 76). Napolyon'dan önce şiddetin merkezleşmesi söz konusu değildi; yerel prensler, özel girişimciler ve subaylar orduyu

ve askere alma süreçlerini kontrol ediyordu. Ancak Avrupa'da devletler gücü merkezileştirdikçe, şiddeti de sivillerin elinden alarak tekelleştirdiler.

Gücün münhasır kontrolü, merkezileşmiş devlet otoritesinin doğal bir gelişimi olarak görülebilir. Ordunun siyasi meseleler üzerindeki etkisi zaman içinde önemli ölçüde artmış, devletlerin varlığını ve gücünü bu tekele bağımlı hle getirmiştir. Eski feodal sistemlerden ulus-devletlere geçildikten sonra, bu devletler gücü kullanımını doğrudan kontrol ederek hakimiyetlerini güvence altına almışlardır (Giddens, 1985, s. 125). Avrupa'da 1648 ve 1789 yılları arasında meydana gelen büyük yapısal değişiklikler, siyasetin gücü üzerindeki önceliğini tesis etmede önemli bir rol oynamıştır (Wilson, 2003, s. 102). 18. yüzyıl boyunca hükümetler kendi kontrollerini sağlamlaştırmak için özel orduları yasaklamış ve silah taşımayı suç saymıştır. Delloların yasaklanması, silah üretiminin düzenlenmesi, özel silahların ruhsatlandırılması ve silahların kamusal alanda sergilenmesinin kısıtlanması gibi önlemler, devletin şiddet üzerinde bir tekel elde etmesine katkıda bulunmuştur. Buna ek olarak, şehirlerde kamu düzeninin rutin olarak sağlanması, gcl feodal beylerin kontrolü altındaki özel orduların dağıtılmasına yol açarak onları şatolarını terk etmeye zorladı; kan davaları da yasaklandı (Tilly, 2001, s. 125–128).

Gücü kullanımını üzerindeki kontrol, siyasi otoritenin sürdürülmesinde çok önemli bir faktördür ve devletlere nüfusları düzenlemek için meşru gücü sağlar (Poggi, 1963, s. 69). Gücün bu hakimiyeti, Weber'in modern devletler üzerine yaptığı çalışmalarda merkezi rolünü vurgulamasıyla birlikte, ilk günlerden beri sosyolojinin önemli bir yönü olmuştur. Askeri sosyoloji, kurumsallaşma dönemini tartışırken Weber'in analizinden yararlanmıştır.

Weber, modern devletin gelişimiyle ilgili iki konu tespit etmiştir. Bunlardan ilki, şiddet ve yönetim araçlarının mülkiyetinin ve kontrolünün tek bir otoritede toplanması ve bu kontrolün devlet çıkarları lehine bireylerden ve grplardan uzaklaştırılmasıdır. Devletler geliştikçe, bu araçlar üzerindeki kontrol özel grplardan ve feodal beylerden devletin tekeline geçmiştir (Coşkun, 1997, s. 71). Weber, sosyolojik olarak modern devletin ancak fiziksel gücü ve şiddet gibi belirli somut mekanizmalarıyla tanımlanabileceğini savunur (Brockling, 2001; Poggi, 2008, s. 100; Weber, 2006, s. 79–80).

Yapılandırılmış bir devlet otoritesinin kurulması, fiziksel gücü kullanımını için gerekli kaynakların yönetimini gerektirmiştir. Sonuç olarak, idari kaynakların kontrolünü denetleyecek bürokratik bir çerçevenin oluşturulması elzem hle gelmiştir (Weber, 2006, s. 82). Merkezileşme yoluyla, tam bir toprak hakimiyeti arzulayan siyasi varlık, bunu yapmasını sağlayan tüm araçlar üzerinde egemenlik kurmalı ve kendi dışındakileri kendi kontrolü altına almalıdır.

Burjuvazinin Gelişimi

Feodalizmden moderniteye geçişin bir yönü de yeni sosyal sınıfların ortaya çıkmasıdır. Feodal dönemde siyasi gücü elinde bulunduran aristokrasi, burjuvazi gibi etkili sosyal grpların yükselişi nedeniyle yeni döneme uyum sağlamakta ve etkisini

sürdürmekte zorlanmıştır. Ekonomik nüfuzlarını siyasi güce dönüştürmek isteyen burjuvazi, bu geçiş döneminde siyasetin şekillendirilmesinde ve yapılandırılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Burjuvazinin yükselişi, merkezi devletin şekillenmesinde çok önemli bir rol oynadı. Ticaret ve sanayi yoluyla zenginleşen bu sınıf, desteğini kralın arkasına atarak onu liderleri olarak konumlandırdı ve toplum içinde kendilerine bir alan açtı. Değişen sosyal ve siyasi ortamın farkına varan hem hükümdar hem de feodal beyler, değişimin yaklaşmakta olduğunu anladılar. Sonuç olarak burjuvazi, yeni bir sınıf olmanın zorluklarıyla boğuşurken, bu değişimleri etkilemek için elverişli koşullardan da yararlandı.

Burjuvazinin modern siyaset üzerindeki etkisi en belirgin şekilde, önceki dönemden farklı olan yeni askerî yapıda görülmektedir. Burjuvazi düzenli orduları finanse etmeye başladı ve hem masraflarını hem de savaşın artan yoğunluğunu ve sıklığını karşıladı. Bu yeni koşullar altında ulus-devlet siyasetini sürdürmek için merkezi bir hükümet ve profesyonel bir ordunun şart olduğunu kabul eden burjuvazi, devletin etkinliğini artırmak için askerî kaynaklara önemli yatırımlar yaptı. Burjuvazi, ulusal ordular kurmaya kaynak ayırarak ve yerel lordlar tarafından kontrol edilen özel orduları ortadan kaldırarak siyasi gücün merkezileşmesine ve ordunun devlet otoritesiyle uyumlu hâle gelmesine yardımcı olmuştur (Vagts, 1967, s. 46). Ulusal ordulara geçiş sadece iç çatışmalardan kaynaklanmıyordu, aynı zamanda bu yeni dönemde Avrupa egemenliğini savunmak ve küresel etkinliği artırmak için de önemli bir araç olarak hizmet ediyordu.

Burjuvazi, ticaret ve üretimi kontrol etmenin yanı sıra bürokrasi üzerinde de tekel kurmuştu. Yeni ortaya çıkan bu alanlarda nüfuz kazanamayan aristokrasi, geçmişte kendileri için bir ayrıcalık ve statü kaynağı olan ordu üzerindeki kontrolünü sürdürmeye çalıştı. Özünde, siyasete dâhil olan eski sosyal sınıflar, azalan güç dinamiklerini korumak için orduya yöneldi. Burjuvazinin organize ve ulusal ordulara verdiği destek bu bağlama uymaktadır. Bazı ülkelerde aristokrasi, silahsızlanmanın çatışma zamanlarında ulusu tehlikeye atacağını savunarak eski konumlarını güvence altına alan kurumları korumaya çalışmıştır (Vagts, 1967, s. 48–52). Aristokratlar, yalnızca soylu statülerine dayanarak orduda prestijli ve kalıcı rütbelere hak kazandıklarını düşünüyor ve bu son kurumdan vazgeçmek istemiyorlardı.

Feodal dönemde, teknik hizmetler hariç tüm sektörlerde makamlar satın alınabiliyordu. Ayrıca askerî bir rütbeye sahip olmak da mülkiyete bağlıydı. Askerî rütbelerin yüksek maliyeti, düşük ücret ve emeklilik haklarının olmaması, yalnızca barış zamanlarında bile kendilerini geçindirecek yeterli gelire sahip olanların askerî rütbelere üzerinde tekel sahibi olduğu anlamına geliyordu (Huntington, 2006, s. 25). Bu konum 19. yüzyıla kadar aristokrasi tarafından sürdürülmüştür. Bu süreçte burjuvazi, ordu ve savaştaki etkin rolü, ekonomik ve sosyal boyutları nedeniyle subay sınıfının kontrolünü aristokrasiden alma ve bazı düzenlemeler getirme çabalarını yoğunlaştırmıştır. Sonuç olarak, subay sınıfına girmek için artık aristokrat olmak gerekmiyordu; bunun yerine, merkezi devlet yönetimi ve modern savaş durumları için gerekli görülen asgari genel eğitim standartlarının yanı sıra temel mesleki eğitim gereklilikleri getirildi. Askerî eğitim kurumları, ordunun bir kurum olarak resmileştirilmesi ve yapılandırılmasında merkezi bir

rol oynamıř ve 19. yūzyıla gelindiđinde subayların bu kurumların ūrūnū hāline gelmesine yol aēmiřtir (Huntington, 2006, s. 42).

Ulus-Devlet

Ulus-devletin 19. yūzyıldaki yūkseliři, kararların sınıfsal ve dini faktörlerden ziyade ulusal çıkarlara göre alınmasına dođru bir kaymaya yol aēmiřtir (Kennedy, 2002, s. 107). Ulus kavramını merkeze alan modern devlet, yōnetimini ēeřitli būrokratik sistemler hālinde yeniden yapılandırmıřtır (Finer, 1975, s. 87). Fransız Devrimi'nin (1789) entelektūel etkisi bu sūreci ilerletmiř ve merkezileřmeyi artırmıřtır. Bu durum, burjuvazinin nūfuzunu ūlke iēinde ve uluslararası alanda geniřletme ēabalarıyla aynı dōneme denk gelmiřtir. Būyūk ūlēekli ūretimi mūmkūn kılmak iēin feodal dōnemin parēalı ekonomik, siyasi ve hukuki yapılarını būtūnleřtirmek gerekiyordu. Yōnetimi tek bir dil altında merkezileřtirmek ve ūlke ēapında tek tip yasalar geliřtirmek bu ēabanın bir parēasıydı. Sonuē olarak, modern merkezi devlet, kurumları arasında resmi koordinasyon kurarken, tanımlanmıř sınırlar iēinde nūfusunu yōnetmede ūzerk hāle geldi (Poggi, 2008, s. 27; Tilly, 1975, s. 70).

Ulus devletler ortaya ēıktıkēa, paralı askerlik sistemi ulusal bir orduya dōnūşerek modern orduyu yeniden tanımladı. Bu dōnūşūmde, feodal dōnemin deđerleri artık geēerli olmadığından, askerlik hizmeti ulusal kimlikle bađlantılı hāle gelmiřtir. Sosyal hareketlilik de devletin askerî kapasitesinin geniřlemesinde ūnemli bir rol oynamıřtır (Posen, 1993, s. 81; Tilly, 2001, s. 49). Milliyetēilik, ūzellikle ordu iēinde eđitim yoluyla kitleleri harekete geēirmek iēin devletler tarafından aktif olarak teřvik edilmiřtir. Bu da toplumun tūm kesimlerinden ēeřitli asker alımlarına yol aēarak ordunun kimliđini toplumu yansıtacak ve onun desteđini kazanacak řekilde řekillendirmiřtir.

Zorunlu Askerliğe Geēiř

Askerî sosyoloji literatūrū, 18. yūzyıldan itibaren Batı'nın ordu deneyiminde ūnemli deđiřiklikler meydana geldiđini ūne sūrmektedir. Bunlar arasında feodal ve aristokratik ordudan zorunlu askerliđe geēiř ve zorunlu askerliđin gōnūllū, profesyonel bir orduya dōnūşmesi yer almaktadır. Ancak bu aēıklama, modern devletlerde devlet siyasetinin bir uzantısı olarak siyasetin savař ūzerindeki etkisini gōz ardı etmektedir. Devletin kurumsallařması yoluyla siyasi gūcūn merkezileřmesi, bu yeni dōnemde ordularda yapısal deđerliēliklere yol aēmiřtir.

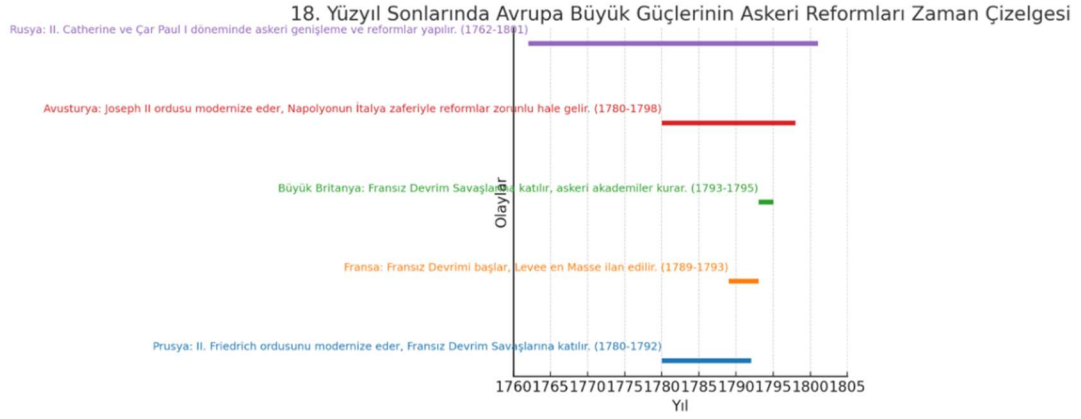
Zorunlu askerlik kavramını ortaya atan bu tartiřmalar, askerî sosyoloji literatūrūnde daha sonraki tartiřmalar iēin temel ve referans oluřturmuřtur. Bunlar arasında askerî ve siyasi alanlar arasındaki etkileřim ve silahlı kuvvetlerin siyasi otoriteler tarafından kontrolū gibi konular yer almaktadır. 18. yūzyılın sonlarından itibaren, askerî ve siyasi roller arasındaki ayırımın giderek kurumsallařması, bu konudaki tartiřmaların gōrūnūrlūđūnūn artmasına yol aēmiřtir (Lindemann & Martin, 2003). Bu dōnemde devlet, otoritesini merkezileřtirmeye ve ordu iēinde bađımsız bir karar alma yapısının oluřmasını engellemeye ēalıřmıřtır. Bu durum, bu sūrecin nasıl geliřeēeđi ve sivil siyasetin ordunun konumlanıřını nasıl etkileyeēeđi ūzerine tartiřmalara yol aēmiřtir.

Devam eden bu tartışma, çağdaş askerî sosyoloji literatürünün en önemli konularından biri hâline gelmiştir.

Feodal siyasi sistemin gerilemesiyle birlikte devletin önemi ve etkisinde gözle görülür bir artış olmuştur (Black, 2003, s. 14). Bu durum, erken modern dönemde askerî personel için sözleşmeye dayalı düzenlemelerden zorunlu askerliğe geçişe yol açmıştır. Bu geçiş, 16. yüzyıl Fransa ve İspanya'sında tam sözleşmelilik ile başlamış, bunu 18. yüzyıl Fransa ve Prusya'sında zorunlu askerlik takip etmiştir. Son olarak, devrim sonrası Fransa'da genel zorunlu askerlik norm hâline gelmiştir (Howard, 1976; Lynn, 1996).

Askerî sosyoloji literatürü, ordunun işlev ve yapısındaki dönüşümün Napoléon ile ilişkilendirilebileceğini ve modern düzenli ve profesyonel bir ordunun ortaya çıkışına işaret ettiğini öne sürmektedir. Zorunlu askerliğin Fransız Devrimi'nden kaynaklandığı konusunda yaygın bir mutabakat vardır (Finer, 1975, s. 100; Hintze, 1975, s. 205; Janowitz, 1983, s. 31; Paret, 1992a, s. 56, 1992b; Zürcher, 2003, s. 10, 13). Düzenli orduya geçiş 1814'ten sonra, Fransa'nın genel zorunlu askerlikten profesyonel orduya geçmesiyle gerçekleşmiştir. Bundan önce, 17. yüzyıldan beri paralı askerlik hüküm sürmekteydi. 1702'den beri Fransa'da ve 1732'den beri Prusya'da yedek kuvvet olarak zorunlu askerlik uygulamasına yönelik sınırlı girişimler olmuştur. Büyük ve etkili bir orduya duyulan ihtiyaç, 1793 yılının başlarında Fransa'nın işgal tehdidiyle karşı karşıya kalmasıyla ortaya çıkmış ve yurttaş temelli ordulara toplu asker alımına yol açmıştır. 1793'teki silahlanma çağrısından sonra Fransa'daki asker sayısı 983.000'e yükseldi. Bu sayı 1789'da sadece 156.000 idi. Benzer şekilde Prusya da 1812'de başlattığı askerî reformlar sonucunda asker sayısını 1813'te 60.000'den 270.000'e çıkardı. Ayrıca aynı büyüklükte bir yedek ordu da kurmuştur (Keegan, 2007, s. 432–434).

Zorunlu askerlik uygulaması 1701 yılında Danimarka'da, 1704 yılında İspanya'da ve ertesi yıl Rusya'da başlamıştır. Avusturya ve Bohemya'da 1771 yılında başlamış, ancak Napolyon Savaşları sırasında, 18. yüzyıla kadar yaygın bir kabul görmemiştir (Keegan, 2007, s. 444). Vatandaşlardan oluşan bir ulusal ordunun tüm Avrupa'da yaygın olarak kabul görmesi 1870'lerin sonlarına kadar gerçekleşmemiştir. 19. yüzyıldan önce savaş, komuta eden generallerin bireysel uzmanlıkları etrafında dönüyordu. Askerlik hizmetinin resmileşmesi ve profesyonelleşmesi 19. yüzyılın başında Prusya düzenlemeleriyle başladı. Prusya hükûmeti 1808 yılında subayların atanmasına ilişkin bir kararname yayınlayarak sürecin başlangıcını ve daha sonraki uygulamalarını belirlemiştir. 1875 yılına gelindiğinde, askerî profesyonelliğin temel unsurları tüm Avrupa'da belirgindi, ancak bu unsurlar sadece Prusya'da kapsamlı bir sisteme dönüştü (Howard, 1976, s. 87). Prusya'da 1806'daki Jena yenilgisinden sonra bir dizi reform parça parça uygulamaya konmuş ve 1814 tarihli Zorunlu Askerlik Kanunu ile doruğa ulaşmıştır. Erkek nüfusun bir ila üç yıl arasında düzenli orduda, ardından birinci ve ikinci sınıf yedek askerler (Landwehr) olarak ve son olarak da yalnızca düşman işgali durumunda aktif hâle gelen Landsturm milislerinde hizmet etmesi bekleniyordu (Black, 2003, s. 19–20).



Napolyon Savaşları'ndan sonra Avrupa ülkeleri, Fransa da dahil olmak üzere aristokratik ordu modelini sürdürmüştür (Huntington, 2006, s. 39). Ancak, daimî bir ordunun kurulması bu geleneksel yaklaşım ve zihniyetten önemli bir uzaklaşmayı temsil etmiştir. Mevcut literatür, Fransa'daki aristokratik ordu modelinin devamlılığını ve ulusal bir orduya evrimini aşırı basitleştirme eğilimindedir. Fransa'nın siyasi nüfuz sahibi olmak için mücadele ederken, askerî örgütlenmesinin etkili bir model oluşturmadığı savunulmaktadır. Buna karşılık, Prusya'nın milli ordu modelini güçlü bir şekilde uygulaması, siyaseti etkilemedeki başarısı nedeniyle diğer devletleri de bu modeli takip etmeye zorlamıştır.

Prusya, vatandaşları için evrensel ve zorunlu askerlik hizmetini başarıyla uygulayan ilk devlet olmuştur (Lucassen & Zürcher, 2003, s. 14). 1860 yılına kadar diğer devletlere karşı önemli bir avantaj sağlamayan bir model oluşturmuştur. Ancak, iyi eğitilmiş profesyonel subayların kontrolü altında asker sayısı, seferberlik, konuşlanma ve ikmalde hız ve verimliliğe yapılan vurguyla Prusya ordusu bir "kitle ordusuna" dönüşmüştür (Earle, 2007, s. 246; Howard, 1976, s. 100; Kestenbaum, 2002, s. 118; Posen, 1993, s. 104). Bu modelin diğer ülkeler tarafından yaygın olarak benimsenmesi, Prusya'nın 1866'da Avusturya'ya ve 1870-71 Fransa-Prusya Savaşı'nda Fransa'ya karşı kazandığı zaferleri takip etti.

Savaşın Doğasının Değişmesi

Modernitenin getirdiği değişimlerin bir sonucu olarak hem ordunun yapısı hem de savaşın karakteri önemli değişikliklere uğramıştır. Savaşların öncelikli olarak toprak işgali ve vergilendirmeye odaklandığı modern öncesi dönemlerin aksine, modern savaşın odağı, toprak genişlemesine gerek duymadan karşıt ordularla savaşmaya kaymıştır (Earle, 2007, s. 144). Bu dönemde Clausewitz gibi askerî stratejinin önde gelen isimleri, zafere ulaşmak için düşman kuvvetlerinin tamamen yok edilmesini içeren kararlı bir savaşa duyulan ihtiyacı vurgulamışlardır. Merkezi devletlerin yükselişiyle birlikte savaş siyasetle iç içe geçmiş ve siyasi gücün korunmasında önemli bir araç hâline gelmiştir (Earle, 2007, s. 324-332). Delbrück bunu "devlet politikasının başka araçlarla yürütülmesi" olarak tanımlamıştır (Earle, 2007, s. 147-158 ve s. 361). Ordular içindeki küçük grup faaliyetlerinden merkezi devlet politikalarını şekillendiren büyük kurumlara

doğru evrim, bu dönemde ordunun toplum ve siyasete yoğun bir şekilde dahil olmasına yol açmıştır.

Modern çağda ulus-devletler bir yandan kendi etkinliklerini artırmaya çalışırken, diğer yandan da toplumun tüm yönlerini kapsamlı bir şekilde sistematikleştirmeye ve düzenlemeye çalışmışlardır. Maddî, kültürel, askerî ve ekonomik alanlar, egemenlik çatışmalarının uzantıları oldukları için savaş ve ordudan derinden etkilenmektedir. Ordu, bu siyasi gündemin sürdürülmesi ve uygulanmasının yanı sıra etkinin ulusal sınırların ötesine yansıtılması için de hayati önem taşımaktadır; bu nedenle, örgütlenmesi toplumdaki tüm potansiyelleri kapsayacak şekilde gelişmiştir. Örneğin, şehirler askerî kampları andıran yapılara bürünmeye başlamıştır. Bu yeni siyasi çerçevenin örgütlenmesi bütün bir toplumsal yapının koordinasyonunu gerektirdiğinden, toplumsal yaşam artık ordunun ve savaşın ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Clausewitz'in savaşta zaferin rakibin mutlak imhasını gerektirdiği yönündeki perspektifi bu dinamiği etkili bir şekilde yakalamaktadır. Bu da savaşın ve ordunun siyasi etkinliği en üst düzeye çıkarmak ve toplumsal kaynakları harekete geçirmek için nasıl temel araçlar olarak işlev gördüğünün altını çizmektedir. Sonuç olarak savaş, bir yönetimin ve nüfusunun varlığının ya da yokluğunun simgesi hâline gelmiştir.

Ancak askerî ve siyasi tarih üzerine mevcut akademik literatür, değişimi tetikleyen kilit faktör olarak savaşın sanayileşmesine öncelik vermektedir. Bu yaklaşım, savaşın ve askerî dönüşümün öncelikle teknik süreçler olduğunu ima etmekte ve daha geniş siyasi sonuçlarını göz ardı etmektedir. Savaşın teknikleşmesi ve sanayileşmesine burada özetlenen siyasi perspektiften bakmak daha eksiksiz bir kavrayış sağlar.

Savaşın Endüstrileşmesi

Fransa, 17. yüzyılın büyük bir bölümünde Avrupa'daki baskın askerî güç olarak öne çıktı. Fransa 1660'larda silahlı kuvvetlerini yeniden düzenleyerek kendisini kıtadaki en büyük ve tek kalıcı güç hâline getirdi. Bu yeniden yapılanma, daha mutlak bir yönetime geçişle aynı zamana denk geldi ve 1720'lere kadar Avrupa'nın çoğunda yoğun askerî faaliyetlere yol açtı. Bu değişiklikler, Avrupa'nın Vestfalya sonrası devletler sistemi içindeki siyasi üstünlük mücadelelerinin yanı sıra ekonomik ve sömürgeci zenginlik mücadeleleri tarafından yönlendirilmiştir (Wilson, 2003, s. 85–93). 18. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Avrupa'daki savaşlarda zayıflığın en az %20 olduğu ve kayıplardan sonra piyade birliklerinin takviye edilmesinde zorluklar yaşandığı görülmüştür. Piyade birliklerini teknolojik savaşa karşı daha az savunmasız hâle getirmek için dağıtarak uyum sağlamaya çalışıldı, ancak bu, birliklerin kontrolü ve motivasyonu ile ilgili yeni zorluklar ortaya çıkardı. Bu sorunların üstesinden gelmek için devletler, genç nüfusları arasında ortak bir kültürel ve tarihi kimliği teşvik ederken yedek kuvvetler oluşturmaya başlamıştır (Posen, 1993, s. 89).

Modern öncesi savaş, zaferin yalnızca maddî faktörlere bağlı olduğu ve her iki tarafın da eşit derecede manevî olarak görüldüğü mekanize bir olay olarak görülmüyordu (Earle, 2007, s. 318). Modern çağda stratejistlerin odağı savaşta insan ruhunun öneminin farkına varmaya yönelmiştir. Du Picq ve Foch gibi öncü düşünürler savaşın manevî yönünün önemini vurgulamıştır (Earle, 2007, s. 319). Çağdaş strateji, askerlerin hem

toplu hem de bireysel olarak motivasyonunu ve disiplinini sağlamaya çalışmış, dışman kuvvetlerinden çok temel bir insan özelliği olan korkuyu bastırmaya vurgu yapmıştır. Tarihsel analizler disiplin ve güvenin taktiklerin temelini oluşturduğu sonucuna varmıştır.

Stratejik düşüncenin uzun bir geçmişi olsa da bu dönemde Avrupa ordularında disiplin, planlama ve örgütsel sürekliliğe odaklanması ve savaş zamanı operasyonlarında öngörülebilirliğin artan önemi, stratejik ilkelerin uygulanmasını kolaylaştırmıştır (Black, 2003, s. 20). Devrim ve Napolyon Savaşları (1792-1815), büyük vatandaş orduları, büyük strateji ve kararlı askerî eylemlerle karakterize edilen yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Wilson, 2003, s. 76).

18. ve 19. yüzyıllar, stratejinin geçerliliğini derinden etkileyen önemli teknolojik gelişmelere sahne olmuştur. Taktik yenilikler, özellikle savaş teknik ve stratejilerinde devrim yaratan barutun kullanılmaya başlanmasından sonra, savaş deneyim ve uygulamalarını yeniden şekillendirmeye başlamıştır (Wilson, 2003, s. 103). Silahlar daha fazla yıkıcı g ve daha uzun menziller sağlayacak şekilde geliştikçe, geleneksel savaş biçimleri yerini yeni strateji ve taktiklere bırakmıştır. Sonuç olarak, eğitimsiz ordular kendilerini ateşli silahlara sahip dışmanlara karşı koyamaz halde buldular (Keegan, 2007, s. 171). Aynı zamanda, askerî organizasyon yapıları ve askerlik anlayışı da bu değişen stratejik paradigmalara uyum sağlayacak şekilde evrilmiştir. Bu gelişmeler, özellikle savaş sırasında askerlerin moral, motivasyon ve disiplininin korunmasıyla ilgili olarak askerî sosyoloji literatürüne katkıda bulunan tartışmalara yol açmıştır. Clausewitz'inki gibi etkili eserler de dahil olmak üzere strateji çalışmaları askerî sosyolojiyi etkilemiş olsa da sosyolojik metodolojiden ayrılması nedeniyle alandan farklı olmaya devam etmektedir.

18. yüzyıldan bu yana, bireysel askerlerin silahlarının yanı sıra topçu ve makineli tüfeklerin ateş gücünde de önemli bir artış olmuştur. Bu durum, cephaneliklerde günde çok sayıda mermi üretebilen özel makinelerin kurulmasına yol açmıştır (Keegan, 2007, s. 447). Savaşın sanayileşmesi sadece silah endüstrisini etkilemekle kalmadı, aynı zamanda savaşın değişen doğası ve artan talepleri nedeniyle başka endüstrilerin de ortaya kmasına neden oldu. Demiryolları gibi altyapılar, meydan muharebelerinin sonunu getirerek ve cephe hatlarının ortaya kmasına yol açarak çok önemli bir rol oynamıştır. Tüketim malları ve gıda için seri üretim teknikleri de askerî ihtiyaçlar ve savaşın sürdürülebilirliği bağlamında geliştirildi.

Ordunun Yükselişi ve Toplumun Seferber Edilmesi

Modernitenin gelişiyle birlikte, orduların ve çatışmaların boyutu hızla artmış, devletlerarası savaşların çoğalmasına yol açmış ve toplumsal kaynakların kapsamlı bir şekilde seferber edilmesini gerektirmiştir. Bu dönüşüm, orduyu sadece ulus-devletlerin konsolidasyonunda değil, aynı zamanda bölgesel etkilerinin genişlemesinde de araçsal hle getirmiştir. Son iki yüzyılda savaş, orduların genişlemesi ve askerî operasyonların yoğunlaşmasıyla birlikte bir makineleşme sürecinden geçmiştir (Earle, 2007, s. 399). Sadece Avrupa 1900'den sonra 237 savaşa tanıklık etmiş, bu sayı milenyumun başında 275'e yükselmiş ve 115 milyon kayıp gibi şaşırtıcı bir rakama ulaşmıştır. 19. yüzyılda Batı dünyasında 205 savaş ve sekiz milyon ölüm yaşanırken, 18. yüzyılda 68 çatışma ve dört

milyon ölüm görülmüştür (Tilly, 2001, s. 123). Askerlerin çoğalması özellikle 15. yüzyılda başlamış, Fransa 1794 yılına kadar 1.169.000 askere sahip olmuştur. Özellikle 18-25 yaş arası evlenmemiş erkeklerden oluşan 1794 Fransız ordusu 770.000 askerden oluşan müthiş bir güç oluşturarak aristokrat paralı askerlere karşı dengeyi değiştirmiş ve Fransa'nın askerî gücünü pekiştirmiştir (Keegan, 2007, s. 181).

Quincy Wright, savaşın evrimini dört farklı aşamaya ayırır: a) ateşli silahlar çağı (1450-1648), b) profesyonel ordular ve hanedan çatışmaları çağı (1648-1789), c) savaşın genişlemesi (1789-1914) ve d) savaşın totaliter bir girişime dönüşmesi (1914-1942). Buna ek olarak Wright, modern savaşları artan ölçekleri ve sıklıkları ile karakterize etmektedir (Wright, 1942).

Ulus-devletlerin başkalarının zararına nüfuzlarını genişletme ve küresel hakimiyet için tüm kaynaklarını seferber etme hırsı, savaşın kapsamını ve karmaşıklığını genişleterek insan gücüne olan talebin artmasına yol açmıştır. Sonuç olarak, önemli kayıplar beklerken avantaj elde etmek için çok sayıda asker bulundurmaya giderek daha fazla önem verilmeye başlandı. Sonuç olarak, Avrupa orduları her yıl askere alınanların sayısını artırmaya ve savaşta kaybedilenlerin yerini alacak yedekler oluşturmaya çalıştı. Benzer bir eğilim, toplam nüfusun yaklaşık %10'unun askere alındığı 1861 Amerikan İç Savaşı sırasında da görüldü; savaş öncesi otuz iki milyon olan nüfusun bir milyonu Güney, iki milyonu ise Kuzey için savaştı. Bu çatışma 620.000'den fazla kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Bu rakam her iki dünya savaşı, Kore Savaşı ve Vietnam Savaşı'nda ölenlerin toplamından daha fazladır (Keegan, 2007, s. 438-445).

Avrupa tarihi, artan çatışma sıklığının yanı sıra, toplumsal kaynakların seferber edilmesine yönelik gelişen bir eğilimi de yansıtmaktadır. Daha önceki dönemlerde, savaşın yürütülmesi öncelikle amirallerin ve generallerin görev alanıydı. Ancak bir ulusun kaynaklarının tam anlamıyla seferber edilmesi, sadece askerî sınıftan daha geniş bir yaklaşım gerektirmektedir. Sonuç olarak, siyasi liderlik, sivil kurumların dışlanması, savaşın zorunluluklarının da gösterdiği gibi, ulusal kaynakların etkili bir şekilde organize edilmesini engellediğini kabul ederek, bu sürecin düzenlenmesinde merkezi bir rol üstlenmiştir (Earle, 2007, s. 400). Feodal dönem, asker toplama ve donatmadan sorumlu askerî girişimcilerin ortadan kalkmasının parasal ya da başka türlü toplumsal maliyetlere yol açması nedeniyle siyasi yapıda bir değişime tanık olmuştur (Asch, 2003, s. 67). Bu eğilim, 1688'den 1815'e kadar hükûmetin savaş harcamalarındaki istikrarlı artışla daha da kötüleşti (Mann, 1993, s. 221-226). Devletler, bu artan ekonomik ve sosyal yükleri dengelemek için mevcut kaynaklar hakkında sistematik olarak bilgi toplayarak karşılık verdi (Poggi, 2008, s. 70). Doğrudan yönetime geçiş sürecinde devletler, hane halkı vergilendirmesi, genel askerlik, nüfus sayımı ve polis sistemlerinin kurulması gibi önlemlerle toplumsal yaşamın çeşitli alanlarına nüfuz ederek toplumsal araçları ve kaynakları titizlikle kaydetmeye başladı. Sonuç olarak askerî örgütlenme, devlet müdahalesini daha önce özel ve yerel olarak yönetilen alanlara genişletmek için bir mekanizma olarak ortaya çıkmıştır (Tilly, 2001, s. 187).

Modern savaş, kitlesel seferberlik bağlamında toplumun tüm yönlerini etkileyecek şekilde genişledikçe, savaş ve askerî katılım kavramları da silahlı kuvvetler içindeki geleneksel sınırlarının ötesine geçerek tüm toplumların ayrılmaz meseleleri hâline gelmiştir. Bu değişim özellikle zorunlu askerliğin yaygınlaştırılmasıyla kendini göstermiş

ve bir ulusun toplumunun insan ve maddi kaynaklarının önemli bir kısmını savaş çabalarına ayırdığı topyekûn savaş olarak bilinen bir duruma yol açmıştır (Kennedy, 2002, s. 150). Bu tür toplumsal seferberliklerin ilk örnekleri 1793 yılında Fransa'da, siyasi otoritelerin Fransız toplumunun her kesiminden destek toplama ihtiyacına işaret eden Genel Seferberlik sırasında görülmüştür. Bu senaryoda, gençler aktif savaş görevi için askere alınırken, nüfusun diğer üyeleri lojistik ve geri destek rollerinde hizmet vermiştir (Ralston, 1966, s. 66).

Savaşa yaygın katılım, artan sayıda insanın askere alınmasına yol açmış, bu da sadece toplumu değil, endüstriyel ve teknolojik operasyonları da etkilemiştir. Sonuç olarak, hükümetler savaşın etkilerini yönetmek ve merkezi yönetişimi uygulamak için önemli kaynaklar ve üretken kapasite tahsis etmiştir (Kennedy, 2002, s. 151).

Sonuç

Sonuç olarak, modern ordunun tarihsel kaynakları feodalizmden ulus-devlete geçişe, burjuvazinin yükselişine, savaşın değişen doğasına, savaşın sanayileşmesine ve toplumsal kaynakların seferber edilmesine kadar izlenebilir. Bu faktörler modern ordunun yapısını, bileşimini ve toplumdaki rolünü şekillendirmiştir.

Feodal dönem boyunca orduya katılım aristokrat seçkinlerle sınırlıydı, ancak eski toplumsal yapı yıkılmaya başladıkça savaş soylulara özgü olmaktan çıktı. Ulus-devlete geçiş, siyasi iktidarın merkezileşmesine ve ordunun devlet kurumlarıyla bütünleşmesine yol açmıştır. Burjuvazinin yükselişi modern ordunun şekillenmesinde çok önemli bir rol oynadı, çünkü bu yeni sosyal sınıf ekonomik etkisini siyasi güce dönüştürmeye çalıştı. Savaşın kararlı askerî eylemlere odaklanan değişen doğası da askerî kurumun dönüşümüne katkıda bulunmuştur.

Ayrıca, savaşın sanayileşmesi ve toplumsal kaynakların seferber edilmesi modern orduyu daha da şekillendirmiştir. Devletler askerî yeteneklerini en üst düzeye çıkarmaya ve büyük daimî ordular buldurmaya çalışmış, bu da yeni teknolojilerin geliştirilmesine ve askerî altyapının genişletilmesine yol açmıştır. Ordu devletin bir aracı hâline gelmiş, devlet ordu üzerinde mülkiyet ve kontrol sahibi olmuş ve askerî yaşamın çeşitli yönlerini düzenlemiştir.

Modern ordunun tarihsel kaynaklarını anlayarak, gelişimini şekillendiren ve çağdaş toplumdaki rolünü etkilemeye devam eden karmaşık dinamikler hakkında fikir sahibi olabiliriz. Bu makalede sunulan sosyolojik perspektif, modern ordunun şekillenmesinde siyasi, sosyal ve ekonomik faktörler arasındaki etkileşimi vurgulamaktadır. Merkezileşmenin, yeni sosyal sınıfların yükselişinin, savaşın değişen doğasının ve toplumsal kaynakların seferber edilmesinin askerî kurumun evrimini anlamadaki önemini vurgulamaktadır.

Genel olarak modern ordu, yapısını, bileşimini ve toplumdaki rolünü şekillendiren tarihsel, siyasi ve sosyal güçlerin bir ürünüdür. Askerî sosyoloji çalışmaları bu dinamikler hakkında değerli bilgiler sunmakta ve ordu ile daha geniş sosyal ve siyasi bağlam arasındaki karmaşık ilişkiyi daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Bu tartışmalar, Batı toplumlarındaki önemli değişimleri ve ordunun bu toplumlar içindeki artan önemini yansıtan tarihsel bir bağlamda askerî sosyolojinin evrimsel yürüncesinin altını çizmektedir. Bu değişikliklerin kökeni, Fransız Devrimi'ni takiben güç dinamiklerindeki değişimlere ve Prusya'nın hâkim zihinsel çerçeveleri ve uygulamaları ustalıklı özümsemesiyle örneklenen müteakip gelişmelere dayanmaktadır. Savaş ve askerî meselelere yönelik artan ilgi, modern stratejik düşüncenin ortaya çıkışını hızlandırmış ve savaş tarihi ile askerî analizlerin etkinliğini artırmaya yönelik analizleri teşvik etmiştir. Askerî sosyoloji kurumsallaştıkça, birikmiş tarihsel bilgiye dayanan kendine özgü bir sözlük ve açıklayıcı çerçeve geliştirdi. İç diyaloglarda, Avrupa bağlamındaki toplumsal dönüşümler, tarihsel bağlamlarda ortaya çıkan toplumsal düzenin hatlarını çizmeye odaklanarak sosyolojik söylemin merkezi temaları hâline geldi. Buna ek olarak, sosyoloji bir disiplin olarak olgunlaştıkça bu toplumsal değişimlerin nedenleri, etkileri ve çözüm yolları da önem kazanmıştır. Başlangıcından bu yana askerî sosyoloji, ordu ve savaş konularını daha geniş tarihsel ve sosyal çerçeveler içine yerleştirmiş, askerî kurumların ideal yapısı, siyasi yönetimle ilişkileri ve genel olarak toplumla etkileşimleri hakkındaki soruları ele almıştır.

Sonuç olarak, modern ordu, yapısını, bileşimini ve toplum içindeki rolünü şekillendiren bir dizi tarihsel süreçten geçerek evrimleşmiştir. Feodalizmden ulus-devlete geçiş, burjuvazinin yükselişi ve savaşın değişen doğası modern ordunun şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Siyasi gücün merkezileşmesi, toplumsal kaynakların seferber edilmesi ve savaşın sanayileşmesi, askerî kurumun dönüşümüne katkıda bulunmuştur. Modern ordunun tarihsel kaynaklarını sosyolojik bir perspektiften anlayarak, gelişimini şekillendiren ve çağdaş toplumdaki rolünü etkilemeye devam eden karmaşık dinamikler hakkında fikir sahibi olabiliriz.

Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışma, modern ordunun tarihsel ve sosyolojik temellerini incelerken özellikle Kıta Avrupası'nı merkeze almaktadır. Bu tercih, bölgenin askerî ve siyasi tarihindeki zenginlik ve çeşitlilikten ötürüdür. Ancak, bu yaklaşımın bir sonucu olarak diğer bölgelerdeki askerî yapılanmalar incelenmemektedir. Ayrıca, çalışmanın ikincil kaynaklara dayalı olması, belirli tarihsel olaylar ve süreçler hakkında birincil kaynakların sağlayabileceği derinlemesine bilgilere ulaşamaması anlamına gelmektedir. Bu nedenle, makalenin bulguları, analiz edilen bölgeler ve dönemlerle sınırlı olarak yorumlanmalıdır.

Bu çalışma, modern orduların evrimi ve bunun sosyolojik etkileri üzerine yapılmış mevcut literatüre dayanmaktadır. Modern orduların gelişimi üzerine yapılan son çalışmalar, bu alanın çok disiplinli yapısını ve geniş teorik çerçevelerini yansıtmaktadır. Örneğin, John Keegan ve Jeremy Black gibi tarihçilerin çalışmaları, askerî tarih yazımında kültürel ve yapısal faktörlerin rolünü vurgulamaktadır. Sosyolojik açıdan, Charles Tilly ve Michael Mann'ın devlet yapılanması ve savaş teorileri, askerî değişimlerin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini ele alır. Bu çalışma, bu teorileri temel alarak Avrupa'daki modern orduların nasıl şekillendiğine dair bir çerçeve sunmaktadır.

Bu kapsamda yapılacak farklı çalışmalar, modern orduların evrimine ilişkin son gelişmelerin ve karşıt teorilerin daha derinlemesine incelenmesinden fayda elde edebilir. Özellikle teknolojik ilerlemelerin etkisini ve küresel siyasi dinamiklerin asker yapıları şekillendirmedeki rolünü inceleyen çalışmalar yeni perspektifler sağlayabilir. Bu makalede bu iki yaklaşım ele alınmamıştır. Bundan dolayı son teknolojik ve siyasi gelişmelerin rolünü tartışan literatür ile Batı dışı asker evrimle karşılaştırmalı bir analiz bu çalışmanın en önemli eksikliğidir.

KAYNAKÇA

- Asch, R. G. (2003). Otuz Yıl Savaşları dönemi: 1598-1648. J. Black (Ed.), *Top, tüfek ve süngü: Yeniçağda savaş sanatı 1453-1815* içinde (Y. Alogan, ev., s. 52–75). Kitap Yayınevi.
- Barker, T. M. (1982). *Army, aristocracy, monarchy: essays on war, society, government in Austria, 1618-1780*. Columbia University Press.
- Berger, P. (1963). *Invitation to sociology: a humanistic perspective*. Doubleday.
- Black, J. (2003). *Top, tüfek ve süngü: Yeniçağda savaş sanatı 1453-1815* (Y. Alogan, ev.). Kitap Yayınevi.
- Brockling, U. (2001). *Disiplin: asker itaat üretiminin sosyolojisi ve tarihi*. Ayrıntı Yayınları.
- Coşkun, İ. (1997). *Modern devletin doğuşu*. Der Yayınları.
- Earle, E. M. (2007). *Modern stratejinin ustaları* (S. Koak, ev.). Doruk Yayınları.
- Finer, S. E. (1975). *Military forces and state making*. C. Tilly (Ed.), *The formation of national states in Western Europe (84–163)*. Princeton University Press.
- Giddens, A. (1985). *The nation state and violence*. Polity.
- Giddens, A. (2001). *Sosyoloji eleştirel bir giriş* (. Yıldız, ev.). Phoenix Yayınevi.
- Gren, J. A. (2002). *The aristocracy of Norman England*. Cambridge University Press.
- Hintze, O. (1975). Military organization and the organization of the state. In F. Gilbert (Ed.), *The historical essays of Otto Hintze (178–215)*. Oxford University Press.
- Howard, M. (1976). *War in European history*. Oxford University Press.
- Huntington, S. P. (2006). *Asker ve devlet: sivil asker ilişkilerinin kuram ve siyaseti* (K. U. Kızılaslan, ev.). Salyangoz Yayınları.
- Janowitz, M. (1983). *The reconstruction of patriotism: education for civic consciousness*. University of Chicago Press.
- Keegan, J. (2007). *Savaş sanatı tarihi* (S. Koak, ev.). Doruk.
- Kennedy, P. (2002). *Byk güçlerin ykseliş ve kşleri* (B. Karanakı, ev.). Türkiye İş Bankası Kltr Yayınları.
- Kestnbaum, M. (2005). Citizen-soldiers, national service and the mass army: The birth of conscription in revolutionary Europe and North America. In L. Mjset & S. van Holde (Eds.), *The comparative study of conscription in the armed forces* (Comparative Social Research, Vol. 20, pp. 117–144). Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1016/s0195-6310\(02\)80025-4](https://doi.org/10.1016/s0195-6310(02)80025-4)

- Lindemann, T., & Martin, M. L. (2003). The military and the use of force corporate interests and war. In G. Caforio (Ed.), *Handbook of the sociology of the military* (99–111). Springer.
- Lucassen, J., Zürcher, E. J. (2003). Zorunlu askerlik ve direniş: tarihi çerçeve. E. J. Zürcher (Ed.), *Devletin silahlanması: Ortadoğu'da ve Orta Asya'da zorunlu askerlik (1775- 1925)* içinde (s. 1–22). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Lynn, J. A. (1996). The evolution of army style in the modern West, 800-2000. *International History Review*, 18(3), 507–545.
- Mann, M. (1986). *The sources of social power: a history of power from the beginning to AD 1760*. Cambridge University Press.
- Mann, M. (1993). *The sources of social power: the rise of classes and nation-states, 1760-1914*. Cambridge University Press.
- McNeill, W. H. (1982). *The pursuit of power: technology, armed force, and society since A.D. 1000*. University of Chicago Press.
- Mosca, G. (1939). *The ruling class* (H. D. Kahn, trans.). McGraw-Hill.
- Paret, P. (1992a). Conscription and the end of the ancien regime in France and Prussia. In P. Paret (Ed.), *Understanding war: essays on Clausewitz and the history of military power* (pp. 53–74). Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9780691216034-006>
- Paret, P. (1992b). Nationalism and the sense of military obligation. In P. Paret (Ed.), *Understanding war: essays on Clausewitz and the history of military power* (pp. 39–52). Princeton: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9780691216034-005>
- Poggi, G. (2008). *Devlet: doğası, gelişimi ve geleceği*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Posen, B. R. (1993). Nationalism, the mass army, and military power. *International Security*, 18(2), 80–124. <https://www.sneps.net/t/images/Articles/94posen%20%20nationalism%20mass%20army.pdf>
- Ralston, D. B. (1966). *Soldiers and the state: civil-military relations in modern Europe*. Heath.
- Sezer, B. (1985). *Sosyolojinin ana başlıkları*. İÜEFY.
- T. H. Aston & C. H. E. Philpin (Eds.). (1985). *The Brenner debate: agrarian class structure and economic development in pre-industrial Europe*. Cambridge University Press.
- Tilly, C. (1975). *The formation of national states in Western Europe*. Princeton University Press.
- Tilly, C. (1990). *Coercion, capital and European States, AD 990-1990*. Mass.
- Tilly, C. (2001). *Zor sermaye ve Avrupa devletlerinin oluşumu* (K. Emiroğlu, çev.). İmge Kitabevi Yayınları.
- Vagts, A. (1967). *A history of militarism: civilian and military*. The Free Press.
- Weber, M. (2006). *Meslek olarak siyaset* (A. Timuçin & M. Sert, çev.). Çivi Yazıları.
- Wilson, P. (2003). Eski rejimde savaşlar, 1648-1789. J. Black (Ed.), *Top, tüfek ve süngü: Yeniçağda savaş sanatı 1453-1815* içinde (Y. Alogan, çev., s. 85–93). Kitap Yayınevi.
- Wright, Q. (1942). *A study of war*. University of Chicago Press.
- Zürcher, E. J. (2003). *Devletin silahlanması: Ortadoğu'da ve Orta Asya'da zorunlu askerlik (1775- 1925)*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.